

Regionaal-historisch tijdschrift | 10e jaargang | december 1978

Holland

vrijwel direct onder het moderne asfalt te voorschijn kwamen. Hier zijn ook enkele fragmenten van ruwwandige, oranje Frankische potten aan het licht gekomen.

Op Zuidgallische terra sigillata bevinden zich de volgende stempels (+: voor-Flavisch; ×: voor-Flavisch of Flavisch; *: Flavisch): C. VAL. ALBAN (Drag. 29)*, OFBA[SSI] (bord)×, BIOFECIT (Drag. 27)*, CA[L]--- (bord), OFC[---] (Drag. 27)*, FELIXSEV (Drag. 24/25)+, ---] FRONTI (bord)×, Q. IVL. HABI (bord)*, O[F]I]VCVN (Drag. 29)*, OFMASC (Drag. 24/25)+, OFMATE (Drag. 18)×, [MEDIL]LVS (Drag. 29)*, ---]MII (Drag. 27)*, NEQVRES (Drag. 27)*, ---NI]GR (Drag. 24/25)+, OF. PASSIEN (Drag. 29)*, OFPRIMI (Drag. 27)×, OFPRM (Drag. 27)×, ROPPVVS.FEC (bord)×, OF.SARRVTI (Drag. 27)*, [OF]SEVERI (Drag. 18)×, [OF]SEVERI (bord)×, SILVINIF (*iglina*) (bord)×, [SVL]PICIV (bord)×, [V]ITALIS (Drag. 29)* en een schrift nabootsend stempel (Drag. 27).

Op Midden- en Oostgallische terra sigillata: [ALB]INLM (bord), CATVLLVSF (Drag. 27), [MARTIAL]FE (Drag. 18/31), [MART]IALFE (Drag. 18/31), MEDDICE (Drag. 18/31) en ---]VSF (Drag. 31).

Ook op stukken van Spaanse amforen zijn stempels aangetroffen; het reeds vermelde stempel Q.COCL, een geheel vervaagd merk en L.C.F. (vgl. Callender, a.w., nr. 823 a: ca 90-130?). Op een buikscherf van een amfoor Stuart 138 is ingekrast: M V[---], d.i. waarschijnlijk 5 of meer modii (de modius was een inhoudsmaat voor droge stoffen, ongeveer 8,7 l). Een firma-lamp draagt het merk FORTIS met daaronder een krans.

Instituut O.G.A., Nijmegen

J. E. Bogaers en J. K. Haalebos

Middeleeuwen en later

Alphen aan de Rijn zie p. 303

Delft De werkzaamheden van de Stichting Altena, die sedert 1969 opgravingen verricht op het terrein van het voormalige kasteel Altena, werden ook in 1977 voortgezet.

Dordrecht (afb. 29-31) De voortzetting van het stadskernonderzoek te Dordrecht vond in 1977 plaats vanaf 14 maart tot het eind van het jaar. In eerste instantie werd het in 1976 reeds aangevangen onderzoek van een terrein aan de Torenstraat afgerond. De opgravingsput was gesitueerd op een punt waar oudtijds de Wijngaardstraat uitmondde op de Torenstraat. Doel van het onderzoek was na te gaan of deze laatste straat van oorsprong een dijk was die dit stadsdeel, een deel van de oude heerlijkheid van de Merwede, afsloot van de meer noordelijk stromende rivier de Merwede en tot welke ouderdom de bewoning langs de straat/dijk opklom. Een handicap bij het onderzoek vormde het feit dat door de moderne saneringen de zuidelijke rooilijn van de Torenstraat ca 7,50 m naar het zuiden was verlegd, zodat alleen het achterste gedeelte van wat zich langs de straat/dijk bevonden had onderzocht kon worden. Iets dergelijks deed zich ook voor in het oostelijk gedeelte van de werkput waar de achtergedeelten van de bebouwing langs het Nieuwkerksplein te voorschijn kwamen. Hierdoor ontstond op de hogere vlakken een conglomeraat van bijgebouwtjes en binnenplaatsjes, die voornamelijk uit de 16e en 17e eeuw dateerden. Op de binnenplaatsjes werden zowel gemetselde water- als beerputten aangetroffen, tevens met hout beklede afvalbakken, afval-tonputten in een groot aantal en op verschillende niveaus. Het bewaard gebleven muurwerk ging niet dieper dan 0 NAP, op één uitzondering na die tot 1,30 m - NAP reikte. Onder het muurwerk bevond zich het langzamerhand gebruikelijke metersdikke pakket van ophogingen, bestaande uit aangevoerde kleigrond en huisafval. Opmerkelijk op deze plaats waren de vele ingravingen in de ophogingen. Ook nu weer werden de

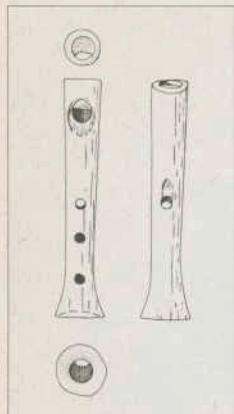
Afb. 29 Dordrecht. De opgravingsput aan de Torenstraat gezien naar het noordoosten. Onder baksteenfunderingen tonnen die als beerput

zijn gebruikt; daaronder hout ter versteviging van de ophoging. Op het diepste niveau de natuurlijke ondergrond van bosveen. Foto ROB.

ophogingslagen bijeengehouden door houtwerk. meestal palen doorstoken met spieën die rustten op stapelingen van blokken. De plaatsing van het hout gaf ook hier weer een eerste percelering aan. Zo kon één perceel vastgesteld worden met een breedte van ca 4 m, dat onder een hoek van ca 70° in zuidelijke richting gerend op de Torenstraat stond. Het kende een zuidelijke afsluiting op ca 13 m uit de oude rooilijn, of ca 17,5 m uit het hart van de oude Torenstraat.

De ophoging was gestort op veen, waarin nog een ca 1,5 m brede en 0,80 m diepe greppel was uitgegraven in dezelfde schuine richting als het er bovengelegen perceel. De bovenzijde van het veen bevond zich op ca 3,50 m - NAP, het huidige loopvlak gemiddeld op 2,50 m + NAP.

Gezien de vondsten moet het proces van ophoging omstreeks 1350 begonnen zijn. Het aflopen van de grondlagen in oostelijke richting en het in dezelfde richting weggezaakt zijn van veel van het houtwerk doen veronderstellen dat dit het flankgebied van een deel van de ophoging zou kunnen zijn. Deze flank zou kunnen behoren bij de onmiddellijk aan de westzijde aansluitende Wijngaardstraat. In dat geval zou men deze straat kunnen opvatten als een kunstmatig opgeworpen dam vanuit de Torenstraat ter openlegging van het ten zuiden liggende venige achterland. Behalve het onderzoek aan de Torenstraat werd ook weer onderzoek verricht langs de Heer Heimansuisstraat. Aansluitend aan de opgravingsputten uit 1975 en 1976 (zie *Holland* 8 (1976) 270-275; 9 (1977) 258-264) werd het onderzoek aanzienlijk uitgebreid in de richting van de Voorstraat. Dit onderzoek wordt in 1978 afgesloten;

Afb. 30 Dordrecht. Houten fluitje, c. 1600, uit beerput. Schaal 1 : 2. Tek. ROB.

Afb. 31 Dordrecht. Bronzen kandelaar, c. 1500, uit beerput. Foto ROB.

dientengevolge kan in dit jaarverslag volstaan worden met een korte vermelding. Op 4 oktober werd de opgraving bezocht door de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, mr. H. W. van Doorn; van 11 november tot 1 februari 1978 was er een kleine expositie in het Stadskantoor gewijd aan de opgravingen in de Bleyenhoek; op 7 december werd in het TV-programma 'Van Gewest tot Gewest' aandacht besteed aan opgraving en tentoonstelling. Uitvoerenden vanwege de ROB: H.H.C.C. Clevis, G. van Haaff, H. Sarfatij en H. Ter Schegget (gedurende enige maanden). Contactpersoon voor de gemeente Dordrecht: J Okkerse, ing.

Goedereede Van een aan het einde van 1976 uitgevoerde verkenning aan de Molenstraat te Goedereede door leden van de Vereniging van amateur-archeologen voor Goereo-Overflakkee 'De Motte' is een uitgebreid verslag verschenen (Olivier 1977).

Gorinchem M. Veen te Gorinchem heeft in een bouwput in het Wijschild juist ten oosten van de vestingwerken een stuk fundering van moppen geconstateerd, dat mogelijk in verband heeft gestaan met het kasteel van de heren van Arkel, waarvan de resten schuil gaan onder het meest zuidoostelijke deel van de vestingwerken. Bij het vervolg van de bouwwerkzaamheden is het echter niet gelukt dit verband duidelijk aan te tonen.

Heerjansdam P. Rijken te Heerjansdam meldde de vondst van een bakstenen fundering die hij en G. Alders uit Alblasterdam bij de molen van Heerjansdam hadden blootgelegd. Gezien de kleine omvang van het blootgelegde deel is het vooralsnog onmogelijk uit te maken waartoe het behoort heeft.

Koudekerk a.d. Rijn: Lagewaard P. A. de Jong te Leiden meldde de vondst van Vroeg-Middeleeuws aardewerk gedaan tijdens het afkleien in de Lagewaardsche en